

IŞIKLAR...MOTOR... LIGHTS...ACTION...

Ertuğrul Algan, *Anadolu Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu*

Özet

Sinema, sanat, estetik, endüstri ve teknoloji tabanında gelişmiş bir sanat dalı ve bir serüven. Diğer sanat dallarından farklı olarak bir çok yaratıcı grup, teknisyen ve tasarımcıların ortak çalışmasıyla gelişen bir serüven.

Görüntünün pelikül üzerine aktarılmasında ve perdeye yansıtılmasında ise başrolde ışık var. Sinemada ışığın, bir teknik bir de estetik boyutu bulunmakta. Işık veya aydınlatma tasarımı sinemada oldukça büyük bir öneme sahip. Işık olmadan sinema da olmuyor.

Zaman zaman sinematografik yapıtın sahibinin kim olduğuna ilişkin tartışmalar olur. Bir sinematografik yapıtın sahibi kuşkusuz yönetmen, her film yönetmeninin izlerini taşır. Ancak filmde yönetmenle birlikte çalışan bir sanatçı daha vardır. Bu da görüntü yönetmenidir. Görüntü yönetmeni, yönetmen tarafından tanımlanan sahnenin, görüntüyü oluşturan öğeleri de dikkate alarak, görsel atmosferini kuran kişidir. Görsel atmosfer ise, ışıkla kurulur.

Görüntü yönetmeni Orhan Oğuz bu konuda şöyle diyor: "...bence görüntü yönetmeninin görevi, çekimi, çekilecek olan filmin atmosferini en iyi şekilde kurmaktır. Bu Türkiye'de biraz farklı yapıyor. Görüntü yönetmeni, kameraman hatta kameraman asistanı bile aynı kişi oluyor zaman zaman." (14 Ekim 1993, İstanbul, Orhan Oğuz ile yapılan söyleşi)

Başta Hollywood olmak üzere, sinema geleneğinin ve endüstrisinin sağlam temellere oturduğu ülkelerde, görüntü yönetmeni ve kameraman farklı farklı kişilerdir. Kameraman veya kamera operatörü, kameranın mekanik kullanımından sorumlu olan kişidir. Yine Orhan Oğuz'a göre kameraman sadece takipçidir. Sahneyi ve içindeki olayları verilen direktifler doğrultusunda takip eder. Görüntü yönetmeniyse, ışık tasarımını yapar. Joe Henry'e göre: "Deneyimli bir Hollywood görüntü yönetmeninin bir sahnenin nasıl fotoğraflanacağına ilişkin kendine özgü bir düşüncesi vardır...iki ressamın tuval üzerindeki resimleri nasıl aynı olmazsa, bir filmi görüntüleyen görüntü yönetmenlerinin de aynı biçimde düşünmeleri çok güçtür. Hollywood görüntü yönetmenlerini sanatçı kılan bu bireyselliklerdir." (Henry, 1957:77)

Aydınlatma tasarımı, aydınlatma kavramı ve eylemi görüntü yönetmeninin başlıca çalışma konularıdır ve görüntü yönetmenliğinin temellerini oluşturur. Görüntü yönetmeni bu tasarımı yapan kişidir. Bir anlamda sahneyi "ışıkla boyar". Usta bir ressamın fırça darbeleriyle duygusal bir atmosfer yaratması gibi, görüntü yönetmeni de sahneyi ışıkla yaratır. Görüntünün siyah beyaz veya renkli olması önemli değildir, önemli olan ışıkla yaratılan atmosferin, öykü atmosferiyle kesişmesidir.

Sinemanın ilk yıllarında, aydınlatmada yalnızca güneş ışığının kullanıldığı dönemde, film çekmeyi kolay kılan Hollywood'un uzun, güneşli güney günlerine karşılık olarak, Avrupa'nın, özellikle Almanya'nın kısa kuzey günleri çalışma saatlerinin kısalmasına neden oluyordu. Bunun üzerine Alman sinemacılar ark ışığını icat ettiler ve kullanmaya başladılar. Dışavurumcu sanat akımlarının da etkisiyle ark ışıkları, yalnızca sahnenin

aydınlatılmasında değil, estetik boyutu oldukça güçlü, anlatım aracı olarak da kullanılmaya başlandı. Sinemada aydınlatma araçlarının kullanımı, çok kısa sürede dönemin farklı sinemaları arasında hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kabul gördü. Zaman içinde, görüntü yönetmenliği bir meslek olarak ortaya çıktı, aydınlatma tasarımı filmlerin vazgeçilmez bir ögesi haline geldi. Bazı görüntü yönetmenleri, ortaya koydukları sinematografik çalışmalarla, diğerlerinden farklı olduklarını ortaya koydular.

Görüntü yönetmenliği kavramının belli bir yere sahip olduğu sinemalarda, görüntü yönetmeninin sinematografik biçeme olan katkısı da önem kazanır. Potemkin Zırhlısı'nın görüntü yönetmeni Eduard Tisse, Yurttaş Kane'de Greg Toland, Serseri Aşıklar, Jules ve Jim'de, Raoul Cotard gibi sanatçıların çalışmaları meraklı izleyiciler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilen biçimler olarak karşımıza çıkar.

Çalışmamızda; görüntü yönetmenliğinin ne olduğuna, görüntü yönetmeninin çalışmasının sinematografik yapıta hangi ölçülerde ve nasıl yansıdığına veya yansımaları gerektiğine, sinematografik yapıta ışığı kurmanın, aydınlatmayı tasarlamamanın önemine, sinema, ışık ve tasarımın kesişme noktalarının nasıl olması gerektiğine değinilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: *Sinema, ışık, aydınlatma, tasarım, görüntü yönetmeni, kameraman, biçem.*